

држава није подложно општој дискусији. Међутим, и држава често не функционише као што би требало у извесним областима и поред све већег нормативног репулисања, тако да се, сликовито, речено, може поставити питање шта је узрок „нормативним фантазмима“.

На крају дискусије М. Драшковић је указао на немогућност јединствене обраде проблема СР Србије и осталих република, пре свега с обзиром на такво уставно уређење СР Србије које онемогућава остваривање суверенитета ове Републике као јединствене државе. Овоме треба додати и проблем фактичког постојања три „националне економије“ односно непостојања јединствене радничке класе у њој као целини. Све то, гј. битне разлике код предмета истраживања — у овоме случају република у оквиру југословенске федерације — чини према његовом мишљењу немогућим потребно уопштавање.

У закључку се може рећи да како из излагања уводничара тако и дискутаната, произлази јединствена оцена да је у питању публикација која покрене и на изврстан начин и решава многа значајна питања друштвено-политичких заједница у нас и да због тога представља вредан допринос решавању проблема предстојећих уставних промена.

др Димитрије Продановић

СЕМИНАР „КОМПЈУТЕР И ПРАВО“

У организацији стручно-издавачке куће „Информатор“ из Загреб и Друштва правника у привреди СР Словеније — Секција за рачунарништво, организован је дводневни семинар „Компјутер и право“. У присуству око 90 учесника, претежно правника, из целе земље, семинар је одржан у хотелу „Нептун“ на Брионима 20. и 21. априла 1987. године.

Проград Семинара обухватио је реферате и излагања о следећим темама: 1. Могућност примене компјутера у раду правника уз приказ основних појмова (hardware и software); 2. Технички захтеви и услови организовања правно-информационог система; 3. Програма за обраду правних текстова; 4. Базе података за потребе правника; 5. Правни информациони систем Врховног суда СР Словеније; 6. Примена компјутера у јавној управи; 7. Правна заштита software-а; 8. Компјутер и лична права; 9. Уговор о набавци компјутера; 10. Правна ваљаност компјутерских записа и компјутерска радионица — демонстрације на рачунарума.

Иако простор и природа ове белешке не дозвољавају детаљан осврт на сваки реферат понаособ, вредно је, укратко, илустрације ради, осврнути се на неке од њих.

У уводном излагању „Могућности примене компјутера у раду правника и представљање основних појмова“, Антон Томажић, између осталог, истиче да у развијеним земљама правници употребљавају рачунаре барем већ петнаест година и да је права револуција настала продором „РС-а“ („персоналних“, односно „личних“ микро-компјутера), као самосталних и изузетно ефикасних апарата. Упркос првобитном неразумном блокирању увоза те опреме код нас, изгледа да смо ту фазу ипак „преборили“, јер се у последње време осећа велико интересовање за њихову употребу уопште, а посебно и у различитим областима права. У том смислу, аутор предвиђа да ће ове већи број личних компјутера, односно, заинтересованих корисника-правника, учинити да „притисак одоздо“ буде тако спонтан и интензиван да ће убрзо и код нас доћи до таквих новина, као што су заједничке датотеке, издавање на компјутерским дискетама неких службених и стручних публикација (нпр. „Службеног листа“, ИНГ реписпра, итд), израда специјалног software-а за правнике и слично. Поред тога, аутор описује рад, уз употребу компјутера, у једној „типичној“ правној служби организације удруженог рада, и представља неке специфичне „свакодневне“ термине из ове области као што су: „hardware“, „CPU“, „RAM“, „ROM“, „software“ и др.

У реферату „Компјутерска обрада правних текстова“, Јанез Топлишек, између осталог, истиче да је писана реч код правника од значаја за извршавање закона и прописа, зато и „... није чудно да и правнике интересирају могућности обраде текстова рачунаром“. За правнике посебан проблем представља израда „чисте“ верзије (пречишћени текст) самоуправних општих аката уколико дође до измене свега једног или само неколико његових одредаба. Коришћењем компјутерског „текст-едитора“ — посебног програма за обраду текста, пречишћена верзија самоуправног општег акта добија се у року од неколико минута. Поред тога, помоћу свега неколико микро-рачунара, било као индивидуалних система, било као комуникацијска мрежа, сви општи акти могу у сваком тренутку бити доступни сваком раднику. На овај начин може се успешно решити једно од „уских грла“ самоуправног одлучивања — „... заинтересовани радник може на екрану прегледати било који акт... и по потреби исписати тај члан или читаве странице помоћу штампача. Правна служба... лако ажурира дискете са самоуправним општим актима на свим локацијама“. Аутор у закључним разматрањима препоручује: „... Предлажемо да се одлучите за РС — персонални компјутер. Пре или касније у свету ће доћи до јединствених стандарда стројне и програмске опреме, тако да ће се постићи висока општа компатибилност стројева и програма. Пошто у тој стандардизацији водећи утјецај има компанија IBM, предлажемо куповину IBM-компатибилног строја. Ту ће избор бити широк: од јефтиних (и каткад мање поузданих) до скућних стројева где се плаћа и родопис. У свему је најзначајније да добро одредимо сопствене потребе...“

У реферату „Базе података за потребе рада правника“ (појам базе података, значај база правних података — службене евиденције и интерна радна помоћна средства и правне базе података у свету — настанак и развој, оцена стања, трошкови, национални оквири и проблем језика), аутор Мирко Илић, истиче да „... први почеци компјутерског коришћења правно релевантних података иду чак добрих 20 година уназад, дакле на сам почетак апликативних рачунарских пројеката... није никаква случајност да први успешни пројекти с тог подручја извиру из САД (...) убрзо после тога почели су се развијати правни информациони системи у појединим западноевропским државама: као први, 1957. године био је инициран белгијским CREDOC, а развој је текао у том смеру да је данас практично у свакој западноевропској држави успостављен барем један правно-информациони систем: у Белгији, поред CREDOC-а, још и JUSTEL, у Француској — CENIJ, у Немачкој — JURIS, у Италији — ITALGIURE, у Великој Британији — EUROLEX и LEXIS“. За наше прилике, аутор истиче и интересантан пример у вези са тражењем правних информација у ситуацији вишејезичности: „... проблем тражења код вишејезичног начина није нерешив: најдаље су у његовом решавању дошли Швајцарци који су већ у неким експерименталним — посебним системима испробали решење према којем је у рачунар уграђен речник који сваку унету реч преведе на два језика, а затим у бази података тражи три речи; такав принцип ће бити уграђен у основне предвиђеног, јединственог, правно-информационог система у Швајцарској (Schweizerische Rechtsdatabank) (...). Ако би систем, поред југословенских језика садржавао и одређене појмове на познатим светским језицима, корист би била двојака — добили бисмо добар вишејезични правни речник, а истовремено корисност наших база података била би шири, јер би се несметано могле користити информације на страним језицима“.

Веома занимљиву материју изнела је Нина Плавшак у реферату „Правни информациони систем Врховног суда СР Словеније“. Ова ауторка истиче да је „... Највиши циљ сваког правног информационог система, без обзира на друштвено уређење, чији је правни информациони систем саставни дио, свакако је „боље право“. Тај циљ можемо подијелити на следећа четири циља, односно подциља: правна иновативност, правна заштита, прегледност процеса одлучивања и прегледност правног поретка (правног система)“. У реферату су изнети резултати пројекта „Идејни концепт информацијског система за потребе правосуђа“ (1984).

У свом реферату, Јанко Урбанец обрађује тему „Технички захтеви и услови за организовање правног информационог система“, односно, питање основних појмова у развоју информационог система, значајне проблеме у развоју информационог система, инструменталну обраду личних рачунара, нужну системску и општу програмску опрему, могућности повезивања личних рачунара у мреже и даје предлоге за избор опреме за потребе правника.

Рајко Пирнат обрађује тему „Примена рачунара у јавној управи“, односно питања теоријске и практичне могућности за употребу компјутера у управном праву, неке правне последице употребе компјутера на овом подручју, и илуструје те проблеме на примеру просторног информационог система.

Миха Јухарт обрађује тему „Компјутер и лична права“, односно питања личних права и права на приватност, кршење права које омогућује примена компјутерских система, као и облике заштите приватности.

Јанез Топлишек обрађује тему „Уговори у вези с набавком рачунарске опреме — с посебним освртом на уговоре за израду—развој програмске опреме“, односно питања предмета уговора, обавезе извођача и наручиоца, ауторство (власништво) програма, затим рок, цену и плаћање, испоруку (преузимање) и гаранцију, одржавање програма итд.

У занимљивом реферату Јанка Араха „Правна ваљаност компјутерских записа“, говори се о проблематици употребе компјутерски читљивих података у судским поступцима, допустљивост компјутерског записа као доказног средства, облику компјутерског записа као доказног средства, компјутерским записима за потребе судског поступка, доказној вредности компјутерског записа, оверавању и потписивању компјутерског записа, записима у компјутерско читљивом облику, пословним записима и подношењу захтеваних докумената, као и о проблематици компјутерских записа као доказаних средстава у Југославији.

Зоран Параћ обрађује тему „Инструменти правне заштите компјутерског software-a у компаративном и југословенском праву“, односно питање правне квалификације software-a, software као предмета права индустријске својине, ауторско-правне заштите software-a у компаративном и у југословенском праву.

Посебна занимљивост овог добро организованог семинара била је и „компјутерска радионица“ где су за учеснике семинара демонстрирана поједина „hardwar-ска“ и „software-ска“ решења од којих су посебну лажњу привукла лични рачунар „Соко“ домаће производње, као и, како је презентирано и демонстрирано, први југословенски software-ски пакет за правнике — „SAS-Editor“, с оријентацијом на самоуправне опште акте радних организација.

*

Без сумње, скупови овог типа у први план истичу значај примене информатике у свим областима савремене правне науке и праксе — од грађанског и кривичног, до привредног и управног права. По природи ствари, посебан интерес за достигнућа и развој у овој области показују научне и стручне институције, (факултети, институти и сл.) из области права. Због тога је и било веома корисно што је на оваквом скупу и наш Факултет имао своје представнике. Тако је искоришћена прилика да се непосредно упореди „стање ствари“ у овој области код нас данас, са садржајима и програмима дисциплина које се у оквиру наставног плана и програма Факултета негују. Може се слободно констатовати да програми који се презентирају из ове области на редовним и последипломским курсевима на Правном Факултету у Београду (правна информатика, израдања правних информационих система и др.) не само што у потпуности обухватају тематику изнету на скупу, већ их у вези са појединим питањима (методологија израде „тезауруса“ за област права, ор-

ганизација база података за јавну управу и правосудје, савремена светска достигнућа и развој компјутерских апликација и експертних система у праву данас и др.) у знатној мери и превазилазе.

др Стеван Лилић

САВЕТОВАЊЕ „ПРИМЕНА И ИЗМЕНЕ ЗАКОНА О УДРУЖЕНОМ РАДУ“

Правни факултет Универзитета у Београду и његов Институт за правне и друштвене науке, заједно са Привредном комором Србије, Привредном комором Београда и регионалним привредним коморама СР Србије организовали су саветовање на тему „Примена и измене Закона о удруженом раду“. Саветовање је трајало од 20. до 22. маја и имало општејугословенски карактер. Овом научном скупу присуствовали су: Милојко Друловић, председник Председништва Савезне конференције ССРНЈ, Иван Стамболић, председник Председништва СР Србије, Слободан Милошевић, председник Председништва ЦК СР Србије, Александар Бакочевић, председник Скупштине града Београда, Драгиша Павловић, председник ГК ОСК Београда, представници привредних комора и других организација и заједница. Саветовање је отворио декан Правног факултета проф. др Живомир Борбевић у препуном амфитеатру, уштивши поздравне речи гостима и учесницима саветовања. Након тога се приступило раду по утврђеном програму. Поднето је око 50 реферата од којих је већина објављена у посебној публикацији. Реферати су сврстани у шест тематских подручја: 1) Друштвено економски систем, доhodовни односи и друштвена својина; 2) Радни односи; 3) Самоуправно организовање удруженог рада; 4) Остваривање самоуправљања у организацијама удруженог рада; 5) Самоуправни општи акти; 6) Заштита самоуправних права и друштвене својине.

Овом приликом ћемо се осврнути на изванредан број реферата који су у непосредној вези са применом и изменама Закона о удруженом раду. Због ограничениости простора нису обухваћени неки реферати, што нимало не умањује ни квалитет научне обраде ни значај теоријске проблематике којом се баве.

Др Мијат Шукковић у свом реферату „Међузависност, али не и међуусловљеност промена Устава и Закона о удруженом раду“ наглашава да није друштвено оправдано мењање Закона о удруженом раду у две фазе — прво у 1987. години пре уставних промена, и друго 1988/89, након уставних промена. Садашња уставна решења, ма колико да омогућавају промену низа решења у Закону о удруженом раду, спречавају да се изврше промене које су услов за пунији и садржајнији преокрет у позитивном револуционарном правцу. Уставни текст даје могућност да се изменама неколико склопова решења у садашњем тексту Закона о удруженом раду ојача, историјски неопходна, улога радничких савета у доношењу одлука; да се значајније смањи број питања о којима раднички савети радних организација доносе одлуке на основу сагласности свих основних организација у њеном саставу; да се отклони штетна девалвација и деградација пословодне функције, да се укине решење које утврђује да је део чланова комисије за утврђивање предлога за избор носилаца пословодне функције изван састава односног радног колектива, да се из ЗУР-а изоставе све одредбе које су већ садржане у другим савезним законима. Аутор се залаже за концепцију да се ЗУР разликује од других савезних закона само по предмету регулисања и да је истог правног ранга као и други савезни закони.

Др Иван Максимовић се бавио економском проблематиком Закона о удруженом раду. Суштинска слабост ЗУР-а концептуалне је природе и почива на неадекватним нормама и критеријумима привређивања удруженог рада, посебно у вези са применом друштвених средстава и присвајањем дохотка. ЗУР некритички преноси неке одредбе Устава ко-